

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף י"ז

THIS WEEK'S DAF IS DEDICATED L'ZECHER NISHMAS

שעפטיל יקותיאל בן חיים הלל

(א) **ת"ל להרע או להיטיב- לכאן' יש לעי'**, הרי מושבע ועומד מהר סיני הוא, ולמה צריך דרשה להרע או להיטיב. וע' בחזון איש (חור"מ ליקוטים ו', ב') דכ' דודאי מי שעובר שום עבירה אינו עובר ג"כ בלאו דשבועה, דא"כ יהי' יכול ללקותו משום שעבר על שבועתו, וזה אינו. אלא ודאי מה דאמר' בעלמא דמושבע ועומד מהר סיני, לאו דוקא הוא, והביאור הוא דמוזהר ועומד מהר סיני (אבל לחול על שבועה ממש, יתכן שיש דין מיוחד דאין שבועה חלה על שבועה, ואינו רק משום דין דלהרע או להיטיב, וע' בשיעורי ר' שמואל [מכות תפא] דמבואר דזהו דין מיוחד בשבועה ממש, דאין שבועה אחרת יכולה לחול עליו, וע' לקמן בזה).

(ב) **חד קרא למפטרי' מקרבן שבועה, וחד למפטרי' מן לאו דשבועה-** פי' הר"ן, דהיינו דנתמעט מלאו דבל יחל דברו מהא דדרשי' אבל מיחל הוא לחפצי שמים. והק' הקרן אורה, כיון דנתמעט מלאו דשבועה, ל"ל קרא לקרבן, הא לא חלה השבועה כלל לענין בל יחל, והרי לכאן' הקרבן הוא מה שעבר על שבועתו שנתחייב בבל יחל. וכ' דלפי מש"כ הרמב"ן במלחמת בשבועות, דבכולל חלה השבועה על האיסור לענין הלאו, אבל לא לענין הקרבן, א"ש, דא"כ יש לפרש דה"ק, חד קרא למפטרי' מקרבן, דהיינו אפי' לענין כולל, וחד למפטרי' מלאו, דהיינו שלא בכולל. אולם זה לא מהני אלא לשי' הרמב"ן, אבל משמע דשי' הרמב"ם הוא דבכולל חייב אפי' לענין חיוב קרבן, ולדידי' מאי איכא למימר, והניח בקר'. **והמנחת שלמה תי' בשם הגר"א קטלר** דכשארם מחלל שבועתו, הרי הוא עובר על לא תשבעו בשמי לשקר, ואע"פ דבשעת השבועה לא הי' שקר, מ"מ כיון דעכשיו עושה לאותה שבועה ששקר הוא, הרי הוא עובר על לא תשבעו בשמי וכו'. וא"כ, י"ל דאפי' אם מיצטה התורה מלאו דבל יחל, עדיין אינו מוכח דפטור מקרבן, שהרי החיוב קרבן נובע מהא דעבר על לאו דלא תשבעו בשמי לשקר, ואין הקרבן מחמת עבירת הלאו דבל יחל. **וע"ע בקהלות יעקב (ט"ז, ב')**, שכ' דמה שה"א שחייב קרבן, י"ל דהיינו דוקא משום שיש מיעוט לומר דהשבועה לא חלה, דהיינו, דכיון דבשעת שבועה כבר ידוע לנו שיהי' צריך לחלל שבועתו ע"י קיום המצוה, א"כ נמצא דבשעת השבועה הי' כבר שבועת שקר, שהרי ודאי לא יהי' יכול לקיים שבועתו, וא"כ ה"א דמשו"ה חייב קרבן שבועה, קמ"ל.

(ג) **יש נדר בתוך נדר-** נח' הראשונים בביאור דין זה. שי' הר"ן הוא דאין דין זה נוגע אלא בנזירות, והיינו משום דרק בנזירות מצינו מושג כזה שצריך לנהוג ב' הנהגות של נזירות, וצריך לנהוג ל' יום של נזירות ראשון, ושוב ל' יום של נזירות שני'. אבל זה אין שייך בנדר, דהא כיון דס"ל להר"ן דאין ב' הנדרים יכולים לחול בב"א ממש, א"כ ממילא אין שייך דין זה בנדר, דכיון דכבר חלה עליו איסור נדר, שוב אין שייך לחול עליו עוד איסור. אולם ע' בדברי הר"ן לקמן (יח). שהביא שראה מי שטרח לפרש דמתני' גם בנדר על נדר, ע"ש מה שהק' ע"ז. ואכן ע' ברמב"ן על התורה (במדבר ל', ג'), שכ' "וכן הן חלים בקיום לא תעשה, כגון שלא לאכול נבלה, ממה ששנינו (נדרים י"ז, ע"ש) יש נדר בתוך נדר וכו', נמצא שהנדר חל לאסור את האסור". ומבואר מדבריו דכמו שאדם יכול לאסור על עצמו מה שנאסר כבר, כמו נבלה, כן יכול לאסור על עצמו מה שאסור כבר ע"י נדר. וכן הביא בחי' ר' שמואל (ה') מהרמב"ן בשבועות (כ:), דחייב מלקות על כל א' וא', דהיינו דאם עובר על איסור נזירות תוך ל' יום, לוקה שנים. וכ"כ הריטב"א כאן, דכמו דלמדין הלכות אחרות מדיני נזירות, כן למדין לדין זה (מהא דקרא דנזירות). ומה דנקט המשנה ציור דנזירות דוקא, כ' הריטב"א דזהו או משום דקל יותר למתני בה לשון דאם אוכל מנדרים דעלמא, א"נ, והוא הנכון, דעיקר דין זה בנזירות כתי', ומינה ילפי' לנדרים דעלמא, ומש"ה נקט נזירות, שהוא האב.

(ד) **אמר הריני נזיר אם אוכל וכו'-** כ' הר"ן דקרינן ל' נדר בתוך נדר, אף דאינו מונה הנזירות שני' עד לאחר שכבר מנה נזירות ראשונה, משום שהנזירות שניה חלה בתוך זמן הראשונה, אלא שא"א לו למנותה עד שנגמר זמן של הראשונה. אבל א"א לומר שלא חל עכשיו כלל, דא"כ גם לא יהי' חל לאחר זמן, אלא ודאי מהשתא הוא דחלה. וצ"ב, מהו מצב זה שהנזירות חלה לענין שיכול לחול לאחר זמן, אבל לא חלה לענין שוב דבר אחר עכשיו. וביאר בחי' ר' שמעון (י"ג [מהדו"ח י"ד]) דענין הנזירות אינו כמו נדר או שבועה, אינו איסור על איזה חפצא, וגם אינה שבועה שלא לשתות יין וכדו'. אלא קבלת נזירות הוא שמקבל על עצמו להתנהג בפרישות, וכיון שקיבל על עצמו להתנהג בהנהגת פרישות של נזירות, הטיל עליו התורה איסורים שונים, שלא לשתות יין, ושלא לטמא למתים, וכו'. וא"כ, בעצם שפיר שייך חלות

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

של ב' נזירות בב"א, דא"ז כמו שאוסר חפץ דכבר אסור, או נשבע שלא לאכול ככר שכבר נשבע שלא לאכול. וא"כ, כמו דקבלת נזירות הראשון שלו הי' מחייבו לקיים נזירותו עכשיו, כן קבלת נזירותו השני בעצם מחייבו נזירותו השני עכשיו, וזהו הביאור דחל נזירות השני עכשיו, דמיד חל עליו החיוב לקיים נזירותו. ורק דא"א בפועל לקיים ב' נזירות בב"א, וע"כ צריך לקיים בב' זמנים.

(ה) **שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל וכו' - כ' הרא"ש** דמה שאין השבועה חלה הוא משום דהוי כשבועה לקיים את המצוה, ולכן לא חלה, משום דליתא בלאו והן. אבל הר"ן כ' דאינה חלה משום דכבר מושבע ועומד הוא, ולכן אין השבועה שני' יכולה לחול (וע' לעיל מה שהבאנו מהשערי ר' שמואל). וע' בשו"ת אבני מלואים (סי' י"ב [עמ' שיא במהדר] פתוחי חותם) שכ' לחדש דמה שאין שבועה חלה על שבועה ממש, אי"ז משום היסוד דאין איסור חל על איסור, דא"כ נהי שלא יהי' יכולים לחייבו בעונשין על השבועה השני', אבל עכ"פ יהי' חל לענין לקוברו בין רשעים גמורים, וע"ש עוד נפק"מ. אלא הביאור הוא דאין השבועה השני' יכולה לחול כלל. והחילוק בין זה לאין איסור חל על איסור, היינו דהיכא שבהמה נתנבלה ביו"כ, אז ודאי תרתי איסורי רביע עלי', וחלים שניהם ממילא, אלא דאין עונשין אותו משום הנבלה, משום דאין איסור חל על איסור. אבל בנוגע להא דאין שבועה חלה על שבועה, החפצא של השבועה הוא מה שאסר נפשי', וכיון שכבר מושבע הוא על דבר זה, א"כ שוב אין שייך לאסור דבר זה עליו בשבועה. אולם ע"ש דאכן הביא מהפמ"ג דס"ל באמת דמה שאין שבועה חלה על שבועה, היינו משום היסוד דאין איסור חל על איסור.

(ו) **כיון דאמר הריני נזיר הו"ל נזיר וכו' (גירסת הר"ן) - פי' הר"ן** דלפי גירסא זו, הי' ק' להגמ', למה תנינן אכילה בנזיר, הא יכולין ללמדנו דין זה אפי' אם אמר הריני נזיר הריני נזיר. ועוד, אם התנה קבלת נזירותו באכילה, א"כ אפי' אם לא אמרה ב' פעמים, כיון דעכ"פ אכל ב' פעמים, והתרו אותו בין אכילה זו לזו, יש לחייבו לנהוג ב' נזירות, ולמה צריך לאומרה ב' פעמים. ותי' דאה"נ, נקט אכילה אגב שבועה, וגם אמרה ב' פעמים אגב שבועה. ומה שצריך התראה בין אכילה לאכילה, פי' הר"ן שהוא משום כדי שיהי' חשיבי ב' אכילות, דכמו דלענין מלקות וקרבן צריכים לחלק בין אכילת כזית לכזית כדי לחייבו ב' פעמים, ה"ה לענין תנאו בנזירות צריך לחלק בין האכילות כדי לחול עליו ב' נזירות. וכן **הקובץ שעורים** (ח"ב, י', ח') דלמדין מדברי הר"ן "דהא דבעינן חילוק התראות הוא לאו דוקא לענין עונשין, אלא דבלא חילוק הוי מעשה א', והתראה מחלקתן לשני מעשים". והק' **הקרבן אורה**, מה מהני ההתראות לחלק כאן, הרי הוא אמר הריני נזיר אם אוכל, מהכ"ת דכוון לקבל על עצמו נזירות בשביל כל כזית שאכל, הרי אפי' אם אכל ק' כזיתים אח"כ, הרי לא קיבל ע"ע אלא נזירות חדא, והניח בקו'. וכן ע' ברש"ש שתמה כן, וע"ש שצייד דאולי הי' מוכח דדעתו דעל כל כזית וכזית הי' רוצה לקבל נזירות, אבל א"כ למה צריכין לחלק בין כזית לכזית, הרי הי' כוונתו בהדיא לקבל על כל כזית [ואולי צ"ל דדעתו הוא לקבל נזירות על כל "אכילה", ואכילה מופרדת הוא דוקא היכא שיש חילוק בין הכזיתים, וע"ע], וסיים בצ"ע לדינא.

(ז) **א"ר הונא לא שנו אלא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר וכו', ושמואל אמר אפי' אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום - בבבאור מחלקותם, כ' בחי' ר' שמעון** (י"ג [מהדו"ח י"ד]) [ע"פ דבריו שהבאנו לעיל] דשמואל ס"ל דקבלת נזירות הוי כמו נדר להביא קרבן, אי"ז נדר על הדינים, אלא נדר על הנזירות, וא"כ, כשקיבל על עצמו לעשות ב' נזירות, הרי צריך הוא לקיים ב' נדריו, וכיון שאינו יכול לקיים הב' נזירות בב"א, צריך לקיים בזה אחר זה. אבל ר' הונא ס"ל דעיקר קבלת נזירות הוא קבלה על עצמו לפרוש מהדברים שאסורים לנזיר, וכיון שקיבל על עצמו לעשות כן בעוד שהוא בלא"ה אסור בדברים אלו, א"כ זה לא מקרי קבלה. ורק היכא שמקבל על עצמו באופן שיהי' צריך לפרוש עכ"פ יום א' מדברים אלו, אז שפיר שייך קבלת נזירות שלו, וחל אפי' לל' יום, וע"ש בתוספת ביאור.

(ח) **וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים - כ' הר"ן** דלכאור' מיירי כשהשבועה שני' היתה שלא לאכול תאנים וענבים, ולכן לא חלה השבועה על התאנים, כיון שכבר נשבע עליהם. והק' ע"ז, דא"כ בנזירות ג"כ, הרי כיון שכ"ט מהימים כבר קיבל עליהם בנזירות, למה חל עליהם הנזירות שני', הוי כמו התאנים, שהשבועה שני' לא חלה עליהם. ולכן ביאר דהשבועה שני' היא שלא לאכול תאנים וענבים ביחד, ולכן לא חל השבועה שני' כלל, דכיון דלא חלה על תאנים, ג"כ לא חלה על הענבים. ובדומה לזה, כמו דלא חלה הנזירות על הכ"ט ימים הראשונים, א"כ גם על יום ל' הו"ל שלא חל הנזירות, אלא דזהו החילוק בין נזירות לשבועה. **וע' בשער המלך** (נדרים י"ב, י', ד"ה ודע שמדברי) שכ' להסתפק במה דאמרי' דנדר שהותר מקצתו הותר כולו, האם זה דוקא היכא דכבר חל הנדר, ועכשיו בא להתיר מקצת הנדר, אז אמרי' דהותר כולו, אבל אי מעיקרו לא הי' יכול לחול על מקצתו, א"כ ממילא בזה אמרי' דכלל היוצא מפיו יעשה, ויכול לחול עכ"פ בנוגע מה שיכול לחול. וע"ש (סוף ד"ה ואולם) שכ' דמדברי הר"ן בנדרים יז: מבואר דיכול לחול. וע' **הקהלות יעקב** (ריש סי' י"ט) דהבין בדברי השעה"מ שרוצה להביא רא' מדברי הר"ן אלו, דבקו' הר"ן מבואר דס"ל דהיכא דנשבע על אכילת תאנים וענבים, וכבר נשבע על תאנים, דעכ"פ לגבי ענבים יהי' חל, וע"כ משום דבתחלת נדרו לא אמרי' נדר שהותר מקצתו הותר כולו. אולם כ' הקה"י לדחות הראי' ע"פ דעת הפמ"ג (שהבאנו לעיל) דס"ל דהדין דאין שבועה חלה על שבועה הוא מדין אין איסור חל על איסור, אבל באמת חל השבועה כלפי האיסור, ומה שאינו חל הוא רק לגבי עונשין, א"כ י"ל דכאן שפיר חלה השבועה אף כלפי התאנים, עכ"פ לענין איסור, וא"כ אי"ז דומה להנדון של נדר שהותר מקצתו וכו'.